

En vildhäst i trädgården och ett dike värt guld

Elisabeth Stenudd

Populärvetenskaplig sammanfattning av Självständigt arbete i biologi 2015

Institutionen för biologisk grundutbildning, Uppsala universitet

En älg i trädgården är en inte helt ovanlig syn, även om det ofta resulterar i ett tv-sänt naturklipp. Dikesrenar med några prästkragar, blåklockor och lupiner hör inte heller till ovanligheterna. En numera sällsynt natursyn däremot, är traditionellt skötta slåtterängar och naturbetesmarker. Den specialiserade flora som hör till dessa marker blir också alltmer sällsynt. Om vi tänker oss en framtid med vildhästar i trädgården och en dikesren full av ängsblommor skulle kanske denna sällsynthet kunna vändas till vanlighet.

Utdöende traditioner och växter

Slåtterängar och naturbetesmarker var förr en naturlig del av jordbruket. På vägen fram till idag har ängs- och naturbetesmarkerna börjat användas till annat, ofta som åker, planterats med träd eller helt enkelt övergivits. Hävden, som slåtter och bete utgör, har därigenom upphört på många håll. Kontinuiteten av hävd är nyckeln till att ängs- och naturbetesmarksfloran är så artrik. Hävdas inte längre en mark försvinner sakta men säkert art efter art. En viss risk för missbedömning av läget finns dessutom. Eftersom växter som är långlivade kan klänga sig kvar i ej längre skötta ängs- och naturbetesmarker (de kan till och med finnas kvar i det som nu är skog) kan man kanske tro att situationen är bättre än vad den egentligen är. Att växterna finns kvar betyder inte att de på lång sikt kan överleva i till exempel igenvuxen ängsmark. Tvärtom är sådana kvarvarande växter ofta dömda till att dö ut i framtiden.

Nya vägar att gå i bevarandearbetet

Många av de specialiserade växter som finns i ängs- och naturbetesmarker, som fältgentiana (*Gentiana campestris* subsp. *campestris*), brunkulla (*Gymnadenia nigra*) och olika ögontröstarter (*Euphrasia* spp.), är rödlistade. Den hotade floran bevaras idag genom slåtter och bete men arealen ängs- och naturbetesmarker verkar fortfarande minska. För att växterna ska få en hållbar framtid måste minskningen av yta och fragmentering av markerna motverkas.

En metod som kan tänkas hjälpa i detta syfte är återinförel av vilda, betande djur, såsom vildhästar och visenter. De vilda, betande djuren som fanns för länge sedan har i de flesta fall utrotats av människan. Kanske kan deras återkomst bromsa upp den negativa utvecklingen genom att hålla markerna öppna. En annan möjlighet är vägrenar som trots sitt läge bland avgaser och partiklar hyser flera av ängs- och naturbetesmarkernas växtarter. Om vägrenarna sköts på rätt sätt skulle de kunna underlätta spridning mellan isolerade marker.

En annorlunda framtid

Även om effekterna av de nämnda metoderna inte ska överskattas, är de kanske värda ett försök eftersom all positiv effekt på ängs- och betesmarksfloras status är välbehövlig. Om vi väljer att ta någon av dessa nya vägar kommer både ängs- och naturbetesmarksfloras och vår egen framtid att se annorlunda ut. Floran skulle förhoppningsvis gå en säkrare framtid till mötes. För vår del kanske vi betraktar vägrenar med större entusiasm än vad vi gör idag, och kanske förargas vi, utan större förvåning, av vildhästen i trädgården som pallar äpplen.

Mer information

Stenudd E. 2015. Den historiska markanvändningens betydelse för ängs- och naturbetesmarkernas flora. Självständigt arbete i biologi. Uppsala universitet.